

УДК 94(477) "1921/1923"

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2019.141.3>

О. Купчик, канд. іст. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ІТАЛІЯ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ УСРР (ПОЧАТОК 1920-х РОКІВ)

Розкриваються обставини, за яких УСРР на початку 1920-х рр. налагодила торгівельні відносини з Королівством Італія. З'ясовано договірно-правову базу, організаційні форми торгівельної діяльності УСРР в Італії. Установлено особи торгівельних представників (В. Воронський, А. Файнштейн). Розкрито роль торгівельного представництва УСРР у Римі в зовнішньо-торгівельній діяльності УСРР. Визначено місце італійського ринку в експортно-імпортних операціях УСРР.

Указано про інтерес італійських торговців до української деревини, вугілля, металобрухту, льняної макухи. Зазначено, що торгівельні представники УСРР спочатку вивчали можливість продажу на італійському ринку кишок, шкіри, кінського волосся, шерсті. Потім вони вивчали можливість продажу рогатої худоби, пшениці, ячменю, кукурудзи, каустичної та кальцинованої соди. Зауважено, що спільно з росіянами й італійцями створено "Російсько-італійське торгівельне товариство". Повідомлено, що італійські робітники на зібрані кошти надіслали в Україну продовольчу допомогу.

Ключові слова: експорт, імпорт, карбованець золотий, ліра, ринок, товар, торгівельний представник, торгівельне представництво.

Покликана продавати за кордон товари вітчизняного виробництва й забезпечувати країну необхідними імпортними товарами, в УСРР на початку 1920-х рр. зовнішньо-торгівельна діяльність стала підтвердженням ще й її міжнародної правосуб'єктності. Очевидно, що зовнішні торгівельні відносини український раднарком тоді намагався розвивати з головними торгівельно-економічними гравцями Заходу. Водночас намагався він торгувати і з Королівством Італія.

Радянські історики (С. Сказкін [6], К. Кобилянський [8], С. Кованова [9], З. Яхимович [15]) свого часу висвітлили головні спроби більшовиків впливати на італійський уряд через робітничий і профспілковий рухи. У свою чергу, сучасні українські дослідники (В. Сергійчук [13], О. Купчик [10]) розкрили політичне співробітництво УСРР та Італії на початку 1920-х рр. Винятком стала докторська дисертація А. О. Джеджули [5], у якій автор навів окремі статистичні дані українсько-італійської торгівлі в цей період.

Тому закономірно постали питання про недосліджену досі українсько-італійську торгівельну співпрацю, роль італійського ринку в зовнішній торгівлі УСРР, торгівельну діяльність італійців на території України на початку 1920-х рр.

Очевидно, що в налагодженні торгівельних відносин з Італією український раднарком розраховував на те, що вона "...зведена своїми дужчими партнерами в міжнародній політичній грі – Англією, Францією та Сполученими Штатами Америки, трохи не до рівня держави третього рангу", була вимушена перевести "увагу від Заходу на Схід до радянських республік" [3]. Про те, що встановлення з ними "економічних відносин багато обіцяло" італійському уряду [4], неодноразово зазначав раднарком. Тому не випадково Італію віднесено до країн, що "мають значення для України" [2, спр. 12, арк. 20].

Вже 26 грудня 1921 р. УСРР та Королівство Італія уклали "Попередній торгівельний договір", метою якого було "відновити відносини й торгівлю між двома країнами" [1,спр. 3, арк. 33]. Відповідно до ст. 1 договору, вони погодились "не запроваджувати й не підтримувати жодної форми блокування проти іншої сторони...; щодо товарів, які можуть законно експортуватись чи імпортуватись у відповідних територіях у будь-яку іншу країну чи з неї – усувати всі перешкоди, які перешкождали до цих пір відновленню торгівлі між Італією та Україною; не висувати цій торгівлі жодних вимог, менш вигідних, порівняно з іншими іноземними державами; не перешкоджати банківським, кредитним і фінансовим операціям, пов'язаних з цією торгівлею..." [1, спр. 3, арк. 33].

Договір визначав, що італійські й українські торгівельні човни користуються "привілеями, імунітетом і захи-

стом, які звично застосовують торгівельні нації щодо іноземних торгівельних човнів, їх командирів, екіпажу й вантажу, що заходять у їх порти... зокрема щодо надання вугілля, води, локації, якірних стоянок, доків, ремонту, магазинів і загалом усіх зручностей та послуг, пов'язаних з морською торгівлею..." (ст. 2) [1, спр. 3, арк. 33]. Крім цього, італійський уряд зобов'язався не брати участі в заходах щодо заборони чи обмеження українським човнам права вільного плавання "у відкритому морі, в протоках і каналах, якими користуються човни інших націй" [1, спр. 3, арк. 33].

Сторони договору погодили, що "кожна із сторін визначає ту кількість своїх співвітчизників... необхідну для виконання цього договору..., інша сторона має дозволити цим особам в'їзд на свою територію, перебування у ній і торгівлю" (ст. 3) [2, спр. 31, арк. 33 зв.]. Водночас так само домовились, що "кожна із сторін може делегувати одного чи більше офіційних агентів..., які зможуть проживати й виконувати свої функції на території іншої країни". Ці функції полягали "у виконанні укладеної угоди й захисту інтересів співвітчизників". "Офіційні українські агенти в Італії" та "офіційні італійські агенти на Україні" підлягали акредитації урядом відповідної країни. На них, їхні службові приміщення, житло поширювалось право дипломатичного імунітету. Агенти отримали право візувати закордонні паспорти осіб, які мали намір в'їхати на територію їхньої країни (ст. 4) [2, спр. 31, арк. 33 зв.]. Між країнами поновлювався "обмін поштовою і телеграфною кореспонденцією" (ст. 6) [2, спр. 31, арк. 34].

Відповідно до ст. 8, італійський уряд зобов'язався "не вживати жодних заходів, щоб секвеструвати чи заволодіти золотом, фондами, гарантіями чи товарами щодо яких не встановлено, що вони є власністю італійського уряду і які були експортовані з України у вигляді гарантії імпорту". Уряд також погодився "не буде вживати заходів щодо рухомого чи нерухомого майна, яке УСРР може придбати в Італії". Так само відмовився від застосування "особливих законів, які не застосовуються до інших країн, щодо імпорту з України в Італію дорожочинних металів у злитках... так чи інакше розміщених в Італії". Зобов'язався "не ревізувати цих металів" [2, спр. 31, арк. 34].

За домовленістю сторін раднарком відмовився від майна Російської імперії та українських національних урядів, якими ті володіли в Італії. У свою чергу, італійський уряд відмовився від майна, яким володів в Україні, коли та входила до складу Російської імперії та була під владою національних урядів (ст. 9) [2, спр. 31, арк. 34]. Сторони договору також домовились, що "товари, продукти й вироби кожної країни, які імпортується в іншу... не підлягають примусовій ревізії урядом чи місцевою владою" (ст. 11) [2, спр. 31, арк. 34 зв.].

Відповідно до "Попереднього торгівельного договору", УСРР та Італія мали укласти політичний договір, який "регулював би в майбутньому їх економічні й політичні відносини". Укладена угода наразі передбачала "негайне відновлення мирних торгівельних відносин" [12].

Від УСРР "Попередній торгівельний договір" тоді уклали впливовий більшовицький діяч та радянський дипломат Вацлав Воровський. Від Італії її підписав дель-Торретто. Опісля "торгівельним представником" Італії в РСФРР, і за сумісництвом в УСРР, призначено Дж. Ама-торі. У свою чергу, В. Воровський став російським "торгпредом". 14 січня 1922 р. український раднарком так само його призначив "торгівельним представником УСРР в Італії" [1, спр. 45, арк. 12зв.-17]. Очевидно, що В. Воровський займався здебільшого "політичними питаннями", тому торгпредом РСФРР в Італії, і за сумісництвом торгівельним представником УСРР в Італії згодом призначено Абрама Самуїловича Файнштейна [11, с. 83–84] (рис. 1).

А. Файнштейн народився у 1891 рр. у м. Кишинів (тоді Бессарабська губернія Російської імперії). Ще в юності долучився до соціал-демократичного руху. За революційну діяльність переслідувався царизмом, тому вимушено емігрував у Францію. У 1914 рр. закінчив фізико-математичний факультет Університету м. Нансі. Напередодні початку Першої світової війни повернувся на батьківщину. Був мобілізований до російської армії, служив рядовим на німецько-російському фронті. За відвагу нагороджений "Георгіївським хрестом" I ступеня.

Після більшовицького перевороту листопада 1917 р. А. Файнштейн вступив до РКП(б). З 1920 рр. працював у Народному комісаріаті зовнішньої торгівлі РСФРР. Цього ж року призначений торгпредом РСФРР у Королівстві Швеція. Згодом, з метою заснування банку для зовнішньої торгівлі, відряджений до Німеччини. Протягом 1922–1923 рр. був торгпредом РСФРР в Королівстві Італія, а також торгпредом УСРР в Королівстві Італія. Надалі працював заступником начальника управління регулювання НКЗТ СРСР, заступником торгпреда СРСР в Німеччині (до 1935 р.). Пізніше працював начальником "Карболіт-буду", заступником начальника "Головпластмас" Наркомважпрому (1935–1937 рр.).

У 1938 р. був репресований. 31 травня 1940 р. засуджений до 10 років таборів. Як інженер, ув'язнений відбував у в'язниці-інституті ЦКБ-29. Звільнений 18 серпня 1943 р. і призначений зав. лабораторією неметалів Особливого конструкторського бюро А. М. Туполева. Забезпечив упровадження на пасажирських і військових літаках типу "Ту" антизледенільних електротермічних приладів, електрообігрівального скла пілотських кабін та ін. Став відомим радянським вченим, інженером-хіміком. Був нагороджений радянськими орденами й медалями, зокрема орденом Леніна, орденом Трудового Червоного прапора, орденом Червоної зірки, медалями: "За доблесний труд у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.", а також "Сталінська премія" III ступеня (за розробку й впровадження у промисловість універсального клею пластмас). Помер у 1981 рр., похований у Москві [14].

Обов'язки торгпреда УСРР в Італії А. Файнштейн почав виконувати щонайменше з березня 1922 р. [1, спр. 75, арк. 4]. Тоді торгпредство знаходилося за адресою м. Рим, вул. Віа Терме ді Діоклеціано, 83. Його штат складався із 5 співробітників [1, спр. 15, арк. 28–28 зв.; 1, спр. 128, арк. 16].

Спершу співробітники торгпредства проаналізували "зовнішньо-торгівельну політику Італії, дослідили італійську економіку, її кон'юнктуру, ціни на потрібні для України італійські товари", а також "ємність італійського ринку для розміщення українських сировинних ресурсів" [2,

спр. 128, арк. 2, 11]. Вони купували й пересилали "Укрзовнішторгу" місцеві економічні й торгівельні видання – "Corriere della Sera", "L'Economista", "Annaled' Institut Internationale", "d'Agricoltura", "Revista Economica", "Corriere intercontile" [2, спр. 128, арк. 4].

Опісля вивчення італійського ринку торгівельні дипломати прийшли до висновку, що таку українську сировину як "кишки, кінське волосся та іншу утильсировину можливо значно вигідніше продавати в Німеччині чи Англії". Вони зазначили, що для італійського ринку "крім лісу, вугілля, металобрухту, інших товарів, наприклад алюмінію", навряд чи щось варто пропонувати. Водночас зауважили, що "особливих покупок в Італії так само не слід очікувати, окрім автомобілів, електричних виробів і сірки". Підсумували, що "навряд чи доведеться там щось купувати, бо італійська мануфактура собою інтересу не являє". Доповідали, що рис, а також рибальські сітки, трактори (їх тоді почала виготовляти італійська промисловість), можливо було вигідніше купувати на інших європейських ринках, а саме в Гамбурзі чи Лондоні. У свою чергу, особливого інтересу в італійських маслах, апельсинах, лимонах, мармурі тоді не було і їхній импорт не планувався [2, спр. 74, арк. 37].

Проте українське торгпредство тоді все ж таки вивчало можливість продажу на італійському ринку такої сировини, як кишки, шкіри, кінське волосся, шерсть, фанера, металобрухт. Умовою торгівлі було "відкриття "Укрзовнішторгу", в день прибуття товару до Генуї, товарного кредиту в 50%, тобто на цю суму можливо закупити товар за вказівкою "Укрзовнішторгу"; після продажу товару інші 50% оплачуються налом"; тобто гроші знаходяться на поточному рахунку в італійському торгпредстві і можуть негайно, за вказівкою "Укрзовнішторгу", бути переведені в Лондон, Берлін і т.д." [2, спр. 74, арк. 37].

У липні 1922 р. торгпред А. Файнштейн та керівництво "Укрзовнішторгу" обговорювали можливість експорту до Італії пшениці. До Першої світової війни до цієї країни тоді ще Російська імперія щорічно постачала 14–18 тис. квінталів (1 квінтал = 100 кг), тоді як Аргентина – 4,7 млн, США – 2 млн квінталів. Протягом 1918–1919 рр. Україна та Росія зовсім не постачали пшеницю на італійський ринок. Цим скористалась Аргентина, яка збільшила експорт до 10,3 млн квінталів.

У 1921 рр. експорт пшениці до Італії загалом склав 28 млн квінталів пшениці. За перше півріччя цього року експорт становив 15 млн квінталів. Але тепер першість обійняли США, які поставили 10,5 млн (70%), Аргентина, Канада, Австрія – по 1,2 млн квінталів (25%). У свою чергу, на США і Канаду тоді припало 90% експорту найбільш цінної "твердої пшениці", яка використовувалась для виготовлення вищих сортів борошна. "М'яка пшениця" йшла для виготовлення нижчих сортів борошна, а тому цінувалась менше. Саме борошно на італійський ринок не завозилось через високе мито (50 лір за 1 квінтал).

У 1922 рр. в Італії стався неврожай, а тому прогнозували, що країна імпортуватиме близько 30–35 квінталів пшениці. У цій ситуації торгівельні дипломати вважали, що італійський ринок матиме попит на таку марку пшениці як "таганрозька", яка належала до "твердих" сортів. Більше того, розраховували, що "ввезення деякої кількості нашої пшениці не викличе тиску з боку американців, попри те, що з їх конкуренцією надалі доведеться рахуватись" [2, спр. 128, арк. 10]. Дипломати переконували, що "таганрозьку пшеницю італійський ринок охоче візьме", але водночас задавали питання: "Чи збережено стару культуру пшениці, насіння?".

Тоді вартість американської пшениці становила 115–125 лір за 1 квінтал (1 крб. 80 коп. золотом за 1 пуд). Італійська пшениця була на 2–4% дешевшою.

За оцінкою торгівельних дипломатів, продати українську пшеницю за цими ж цінами було малоімовірним [2, спр. 128, арк. 10-11].

Окрім того, торгівельні дипломати ставили питання про експорт до Італії української кукурудзи. Вони наголошували, що з Аргентини та країн Близького Сходу Італія щорічно ввозила 2 млн квінталів кукурудзи сортів "плата" (жовта, червона), "рейтермес" (жовтий, червоний), "Бомбей", "Бургас", "Варна", "Дунайська". Вона й сама вирощувала кукурудзу, здебільшого на півночі, менше в центрі й зовсім трохи – на півдні країни. Але через засуху стався недорід і цієї культури, тому дипломати прогнозували, що "Італія буде посилено закуповувати кукурудзу за кордоном". За їхніми розрахунками, ішлося про 5 млн квінталів іноземної кукурудзи для потреб тваринництва, харчової промисловості. З квітня по серпень 1922 р. ціни на неї зросли з 8 до 105–110 лір за 1 квінтал на Генуезькому і Міланському ринках. Мито становило 5 лір за 1 квінтал [2, спр. 128, арк. 11-12].

Дипломати поставили також питання про експорт незначного обсягу ячменю. Попри те, що на Сицилії та Сардинії італійці самостійно вирощували 2 млн квінталів цієї культури, щорічно ввозили 200–350 тис. квінталів ячменю. Борошно із твердих сортів йшло на домашки для "особливих хлібів". "М'які сорти" спрямовувались на корм для худоби. Частина імпортного ячменю, а саме з країн Близького Сходу й Центральної Європи, йшла на потреби пивоваріння. На Міланській біржі ячмінь тоді коштував 75–85 лір за 1 квінтал. Мито на ячмінь для пивоваріння становило 12 лір за 1 квінтал [2, спр. 128, арк. 13].

Працювали й щодо продажу в Італії паливно-енергетичної сировини, а саме вугілля. Так, 18 серпня 1922 р. торгпред А. Файнштейн і підприємець М. Ліберман уклали договір, за яким Ліберману надано право "прийому, вивантаження і реалізації на італійському ринку 8 тис. тонн донецького антрациту, який мав прибути в італійські порти протягом одного місяця з дня укладення договору" [2, спр. 74, арк. 43-47]. Уже пізніше виявилось, що М. Ліберман у Генуї працював довіреною особою вугільної фірми "Ебергарт і Ко", яка торгувала вугіллям у Ломбардії. У свою чергу, ця фірма була "генуезькою контрою" компанії впливового німецького промисловця Гуго Стіннеса, яка в Італії віддавна торгувала британським вугіллям. Тому торгівельні дипломати відверто зауважили, що "Фірма Стіннеса в Італії і британське вугілля – це одне і те саме".

Пізніше "Укрзовнішторг", НКЗТ РСФРР та "Акціонерне товариство італійських промисловців для зовнішньої торгівлі" заснували "Російсько-італійське торгівельне товариство". Його метою було "ввезення усякого роду товарів до Росії (України в т.ч. – авт.), вивезення товарів із Росії за кордон, а також експлуатація промислових підприємств в Росії (у т.ч. України – авт.), отримання різноманітних концесій". Правління товариства мало знаходитись у Мілані. Початковий капітал становив 500 тис. італійських лір (50% італійці, 50% "Зовнішторг"). Одне відділення товариства мало знаходитись у Росії, інше – в Італії. Генеральні агентства мали знаходитись на "півдні Росії" [2, спр. 74, арк. 68-70].

Торгівельні дипломати ставили питання (лист торгпредства до "Укрзовнішторгу" від 8 вересня 1922 р.) про продаж Італії каустичної та кальцинованої соди. Звернули увагу, що італійці мали лише кілька невеликих заводів з виробництва соди, яке не покривало потреб країни. Тому італійці імпортували соду з Великої Британії, США, Франції. Відзначили, що найбільше цінувалася американська

сода. Її ціна становила 76–78 лір за 1 квінтал (британська і французька сода – 70–72 ліри за 1 квінтал).

Водночас дипломати зауважили, що "Італія могла б стати ринком збуту нашої (української – авт.) каустичної соди". Але для того, щоб її ввезти у країну, потрібно було якості самої соди та її упаковки привести у відповідність "до тих, що ввозились зі інших країн, які вже завоювали ринок" [2, спр. 128, арк. 14]. Пропонували навіть спочатку продавати соду на 10% дешевше від її вартості. Щодо кальцинованої соди, то збувати її, на думку дипломатів, було зовсім складно.

Наприкінці жовтня 1922 р. торгпредство з'ясувало можливість продажу на італійському ринку 10 тис. голів рогатої худоби. Тоді склалась сприятлива ситуація для вигідного продажу худоби, оскільки італійська влада через "епідемію сала" заборонила ввезення живої худоби з Югославії. Тому на ринку попит і ціни на неї значно зросли. Худобу було можливо продати за 400–500 лір за квінтал. Ввезення худоби із Албанії, Швейцарії, Іспанії, Болгарії не покривало всі італійські потреби. На римському ринку був попит на "дорослу худобу, доволі жирну й добряче вгодовану", на міланському, генуезькому й болонському ринках можливо було продати й "молоду худобу" [2, спр. 74, арк. 74-75 зв.].

Уже в грудні 1922 р. в листі до "Укрзовнішторгу" заступник торгпреда І. Елердов повідомляв про значний інтерес на італійському ринку до макухи, особливо льняної. Її вартість доходила до 95 лір за 100 кг. Дипломат пропонував через Одеську контору "Укрзовнішторгу" надіслати "пробну партію" у 5 тис. пудів (1 пуд = 16,38 кг) різноманітної макухи [2, спр. 74, арк. 77].

Прикметно, що весною цього ж року, з метою допомоги в Україні голодуючим, італійські робітники на зібрані гроші купили й відправили в Україну пароплавами "Аргалаелес" і "Хіос" відповідно 235 тис. пудів та 239 тис. 288 пудів посівного зерна. У свою чергу, пароплав "Кіпріані" доставив 320 тонн продовольства [1, спр. 45, арк. 140 зв.]. Проте вже наступного року, у зв'язку з утворенням СРСР і заснуванням в Італії торгівельного представництва СРСР, українське торгпредство припинило свою діяльність.

Таким чином, торгівельні відносини між УСРР і Королівством Італія були встановлені відповідно до укладеного ними 26 грудня 1921 р. "Попереднього торгівельного договору". Торгівельним представником УСРР в Італії за сумісництвом призначено російського торгпреда В. Воровського. Згодом він, як російський повпред, почав так само за сумісництвом виконувати обов'язки повноважного представника УСРР в Італії. Пізніше торгівельним представником УСРР в Італії знову за сумісництвом призначено російського торгпреда А. Файнштейна. Торгпредство знаходилося за адресою м. Рим, вул. Віа Терме ді Діоклеціано, 83. Його штат складався із 5 осіб.

Вивчивши італійський ринок, торгівельні дипломати з'ясували його інтерес до українського вугілля, лісу, металобрухту. Водночас припустили можливість купівлі на цьому ринку автомобілів, електричних виробів тощо.

У свою чергу, після поліпшення в Україні продовольчого становища торгпредство протягом 1922 р. працювало щодо продажу в Італії української пшениці, кукурудзи, ячменю, макухи, рогатої худоби, а також вугілля (антрациту), соди (каустичної і кальцинованої). Спільно з російським торгпредством та "Акціонерним товариством італійських промисловців для зовнішньої торгівлі", було створено "Російсько-італійське торгівельне товариство".

Рис. 1. Абрам Самуїлович Файнштейн (1891–1981)

Список використаних джерел:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 4: Народний комісаріат закордонних справ УСРР, оп. 1.
2. ЦДАВО України, ф. 423: Управління Уповноваженого НКЗТ РСФРР при РНК УСРР, оп. 3.
3. Блакитний В. Прелімінарна угода з Італією / В. Блакитний // Вісті ВУЦВК. – 1922. – 6 січ.
4. Блакитний В. Дві умови / В. Блакитний // Вісті ВУЦВК. – 1922. – 18 січ.
5. Дзеджула А. Е. Международные экономические отношения Советской Украины в 1920–1922 гг. : дисс. ... д-ра ист. наук / А. Е. Дзеджула. – Киев, 1967. – 789 с.
6. История Италии : в 3 т. / Редколлегия: акад. С. Д. Сказкин. – М. : Наука, 1970. – Т. 2. – 579 с.
7. Итальянская социалистическая партия и Коммунистический Интернационал: Сб. материалов. – Петроград : Изд. Отдела информации Коммунистического Интернационала, 1921. – 192 с.
8. Кобылянский К. В. Великий Октябрь и революционное движение в Италии (1917–1921) / К. В. Кобылянский. – М. : Мысль, 1968. – 263 с.
9. Кованова С. Н. В. И. Ленин и итальянское рабочее и коммунистическое движение (1917–1922 гг.): Автореф. дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.01 / С. Н. Кованова / Москов. ин-т нар. хоз-ва. – М., 1973. – 35 с.
10. Купчик О. Р. Встановлення дипломатичних відносин між УСРР та Італією (1921–1922 рр.) / О. Р. Купчик // Часопис української історії. – 2007. – 6. – С. 92–95.
11. Купчик О. Р. Зовнішньополітична діяльність уряду УСРР (1919–1923 рр.): між українською формою та радянським змістом: Монографія / О. Р. Купчик. – Тернопіль: "Терно-граф", 2011. – С. 83–84.
12. Прелімінарна угода між Україною та Італією // Вісті ВУЦВК. – 1922. – 18 січ.
13. Сергійчук В. І. "Коли Італія буде добиватися самостійності України, хтось інший не повитягає з вогню її каштани". До питання про українсько-італійські відносини в 1917–1922 роках / Сергійчук В. І. // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2000. – Вип. 4. – С. 286–305.
14. Файнштейн Абрам Самойлович [Електронний ресурс] // Авиакосмический сборник. – Режим доступа: www.migavia.com/engineers/faynshteyn.html.
15. Яхимович З. П. Влияние Великой Октябрьской социалистической революции на революционное движение в Италии / З. П. Яхимович. – Москва: Просвещение, 1968. – 74 с.

References:

1. Central State Archives of Supreme Authorities and Governments of Ukraine, fund 4: People's Commissariat of Foreign Affairs of the Ukrainian SSR, list 1. [In Ukrainian]
2. Central State Archives of Supreme Authorities and Governments of Ukraine, fund 423: Government of Commissioner of People's Commissariat of Foreign Trade of the Russian SFSR under the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR, list 3. [In Ukrainian]
3. Blakytyni, V. (1922, January 6). Preliminary Treaty with Italy. *News of All-Ukrainian Central Executive Committee*. [In Ukrainian]
4. Blakytyni, V. (1922, January 18). Two Conditions. *News of All-Ukrainian Central Executive Committee*. [In Ukrainian]
5. Dzhdzhula, A. (1967). *Foreign Economic Affairs of Ukrainian SSR in 1920-1922*. Unpublished doctoral thesis (History). Kyiv. [In Russian]
6. Skazkin, S. (Ed.). (1970). *History of Italy: Volume 2*. Moscow: Nauka. [In Russian]
7. *Socialist Party of Italy and the Communist International: Documents Collection*. (1921). Petrograd: Information Department of the Communist International Publishing. [In Russian]
8. Kobylyanskij, K. (1968). *The Great October and Revolutionary Movement in Italy (1917-1921)*. Moscow: Mysl'. [In Russian]
9. Kovanova, S. (1973). *V. I. Lenin and Italian Labor and Communist Movement (1917-1922)*. Abstract of unpublished thesis (PhD), Moscow Institute of National Economy. [In Russian]
10. Kupchuk, O. (2007). Establishment of Diplomatic Relations of Ukrainian SSR and Italy (1921-1922). *Magazine of Ukrainian History*, 6, 92-95. [In Ukrainian]
11. Kupchuk, O. (2011). *Ukrainian SSR Government's Foreign Policy (1919-1923): between the Ukrainian Form and the Soviet Content*. Ternopil: Terno-grah. [In Ukrainian]
12. Preliminary Treaty of Ukraine and Italy. (1922, January 22). *News of All-Ukrainian Central Executive Committee*. [In Ukrainian]
13. Serhiichuk, V. (2000). "When Italy attains Ukraine's Independence, Someone else won't pull Chestnuts out of her Fire". The Question of Relations between Ukraine and Italy in 1917-1922. *Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine*, 4, 286-305. [In Ukrainian]
14. Fainshtein Abram Samoilovich. (n.d.). *Aerospace Compendium*. Retrieved from: www.migavia.com/engineers/faynshteyn.html. [In Russian]
15. Yaximovich, Z. (1968). *Impact of the Great October Socialist Revolution on Revolutionary Movement in Italy*. Moscow: Enlightenment. [In Russian]

Надійшла до редколегії 04.05.19

O. Kupchuk, PhD in History, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ITALY IN THE FOREIGN TRADE OF SOVIET UKRAINE, 1921–1923

The circumstances under which the Soviet Ukraine established trade relations with the Kingdom of Italy in the early 1920s are revealed. The contractual basis, organizational forms of trade activity of Soviet Ukraine in Italy have been clarified. Persons of sales representatives were established (V. Vorovskiy, A. Feinstein). The role of the Ukrainian SSR Trade Representation in Rome in the foreign trade activities of Soviet Ukraine is revealed. The place of the Italian market in export and import operations of Soviet Ukraine has been determined.

After studying national historiography, it was found that the trade relations of the Ukrainian SSR in the early 1920s with the Kingdom of Italy were not the subject of scientific study in contemporary Ukrainian historians. In turn, it was found that in trying to forge trade relations with Italy, the Ukrainian adviser noted that she sought to rebuild the international influence, lost after the First World War through Great Britain and France.

It was informed that after the conclusion of the Preliminary Trade Agreement on December 26, 1921, Soviet Ukraine and Italy exchanged trade representatives. The duties of Soviet Ukraine's sales representative in Italy were first performed by Russian Trade Representative V. Vorovskiy and

then by Russian Trade Representative A. Feinstein. There were 5 people employed in the Ukrainian SSR's sales office in Italy. They thoroughly explored the Italian markets (Genoa, Milan, Roman).

The article shows the interest of Italian traders in Ukrainian timber, coal, scrap metal, linen cake. It is noted that the sales representatives of Soviet Ukraine initially studied the possibility of selling on the Italian market of guts, skin, horse hair, wool. They then explored the possibility of selling cattle, wheat, barley, corn, caustic soda and soda ash. It was noted that together with Russian and Italian traders the Russian-Italian Trading Company was created, which had the task not only for export-import of goods, but also for obtaining concessions by the Italian entrepreneurs in Ukraine.

It has been reported that Italian workers sent food aid (sowing grain) to Ukraine for the money raised.

Keywords: export, import, a golden karbovanets, Lira, a market, goods, trade mission, trade representative.

УДК 94(477):392.3-057.87:2-43-055.62[(477-25)"20"

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2019.141.4>

Д. Латишева, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ ДИТИНИ ЯК ЧАСТИНА ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНІЙ СТУДЕНТСЬКІЙ РОДИНІ (НА МАТЕРІАЛАХ МІСТА КИЄВА)

Висвітлено проблему релігійного виховання дітей молодими студентськими сім'ями міста Києва та вплив родини на морально-етичні норми поведінки дитини в суспільстві. Сім'я – основний первинний інститут виховання, і саме батьки з дитинства прищеплюють дитині певні якості, ідеї, погляди. З плином часу ці закладені норми будуть трансформуватися і відосконалюватися, а зрештою позначатимуться на формуванні майбутнього світогляду й характеру дитини.

Розглядаються ключові питання, що стосуються релігійного виховання і мають важливе значення для кожної молоді сім'ї. Хрещення новонародженої дитини з перших днів існування, надання можливості обирати віру самостійно, або ж хрещення немовляти з подальшим вибором віри самою дитиною – це і є дискусійні аспекти, яким сучасні студентські сім'ї дають оцінку з роз'ясненнями.

Відсутність релігійного виховання неодмінно позначиться на характері, світогляді та самоідентичності дитини. Водночас, поглиблене вивчення Закону Божого та нав'язування духовних цінностей також має вплив на дитину. Однак безпристрасне бачення релігійного виховання і здорова атмосфера в сім'ї дають можливість студентській родині якнайкраще виховати дитину в релігійному житті.

Ключові слова: сім'я, сімейно-шлюбні відносини, студентська молодь, релігійне виховання, діти, батьки, віра.

Основу процесу формування дитини як майбутньої особистості та повноцінного члена суспільства становить релігійне виховання, яке стоїть на одному рівні з інтелектуальним та фізичним розвитком дитини. Воно дає відчуття цілісності індивіду і є невід'ємною частиною суспільства, де індивід відчуває себе його беззаперечною частиною [10, с. 363]. Релігійне виховання – це пізнання світогляду людини на основі "Божого закону", від якого дуже сильно залежить виховання, розвиток волі й характеру дитини [9].

Найпершими "вчителями" віри для дітей стають їхні батьки. Саме сім'я закладає моральні й духовні цінності, за якими живуть батько і матір у повсякденному житті. Вони передають свій досвід спілкування між собою та оточенням і таким чином формують певний фундамент щодо світогляду та характеру дитини [9]. Однак у наш час сім'я вже майже не є духовним організмом – це, швидше, побутова й соціально-психологічна організація, яка ознайомлює дитину з релігією, а не навчає її життю за релігійними канонами. Той духовний вплив, який раніше виділявся сім'єю, нині став зустрічатися в сім'ях зрідка, через що батьки починають втрачати в очах дітей свою роль "провідників" по заплутаному світу релігійних історій та канонів. Тому саме так закладені основні причини труднощів релігійного виховання в сім'ї нашого часу.

У пропонованій статті розглядається релігійне виховання кризь призму християнського православного віровчення. Воно починається з перших днів життя дитини і триває до останніх днів існування людини.

Молоді студентські сім'ї вважають, що саме в родині дитина має отримати хоча б базові уявлення про релігію, яку вони сповідують. Батьки повинні пояснювати дитині елементарні релігійні правила, наприклад те, що на свята не можна різати чи шити; на основі біблійних історій пояснювати, що таке добро і зло; привчати до морально-етичних цінностей та норм поведінки в суспільстві. Так, саме за допомогою релігії можна в доступній формі пояснити дітям усі ці речі [2, с. 10] За даними анкетного

опитування, таку думку поділяють 54,7% молодих студентських сімей, 26,7% вважають, що дитина має поступово отримувати ці знання, а 18,7% вагаються щодо своєї відповіді на це запитання (див. рис. 1.1).

Як йшлося вище, для дитини її батьки є найкращим прикладом для наслідування. Дитина повністю покладається на опіку й заступництво матері і батька від усіх небезпек. Вона беззастережно вірить своїм батькам. Тому релігійні переконання та приклад релігійного життя батька і матері неодмінно передаються дитині [9]. Відповідно, якщо батьки дітей були виховані за принципом дотримання релігійних норм та обрядів, то існує дуже велика вірогідність того, що свою дитину молоді батьки теж будуть виховувати за церковними канонами. За даними опитування, що було проведено серед сучасних молодих сімей, дитину слід змалечку привчати дотримуватись релігійних традицій, пояснювати значення всіх свят. Одна частина молодих пар відзначає, що в наш час серед батьків нерідко існує такий підхід, коли вони просто змушують дитину виконувати певні речі, бо "так треба", не пояснюючи їй нічого, а отже, малеча не розуміє ні що вона святкує, ні що це означає. Тому дитині потрібно з раннього дитинства пояснювати, що таке Різдво, що таке Великдень, як ці свята історично склалися і яке їхнє значення для християн. Тільки за такого підходу до релігійного виховання діти будуть отримувати уявлення про віру [2, с. 11].

З іншого боку, студентські сім'ї говорили й про негативний вплив, який може здійснювати церква на розвиток дитини. Так, одне молоде подружжя розповідало, що їм відомий приклад сім'ї, у якій батьки були дуже віруючими людьми і виховували своїх дітей виключно за тими канонічними нормами, які диктує християнське віровчення. Однак дітям такі захоплення релігією не подобалися, і в дорослішому віці вони намагалися пояснити це. Діти, на думку конфлікту з батьками, почали вживати алкогольні напої, проводити час із людьми із сумнівною репутацією, набили на шкіру татування. Як наслідок, у віці 19 років діти посварилися з батьками й на сьогодні вони майже не